

POSTANOWIENIE

Dnia 09 lutego 2021 roku

Sąd Okręgowy w Poznaniu, II Wydział Cywilny-Odwoławczy

w składzie:

Przewodnicząca: sędzia Beata Woźniak

Sędziowie: Tomasz Józkowiak

(del.) Katarzyna Sokólska

po rozpoznaniu w dniu 09 lutego 2021 roku

na posiedzeniu niejawnym

w sprawie z wniosku K. B. (1)

z udziałem M. B. i W. K.

o stwierdzenie nabycia spadku

apelacji wnioskodawczyni

od postanowienia Sądu Rejonowego Poznań - Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu

z dnia 24 lipca 2020 roku, sygnatura akt I Ns 854/19

postanawia:

1. **oddalić apelację,**

2. **obciążyć kosztami postępowania apelacyjnego wnioskodawczynię i uczestnik ó w w zakresie przez nich poniesionym.**

Tomasz Józkowiak Beata Woźniak Katarzyna Sokólska

ZARZĄDZENIE

1. (...)

2. (...)

3. (...)

(...)

(...)

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 24 lipca 2020 r. Sąd Rejonowy Poznań - Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu stwierdził, że spadek po B. K. (2), córce W. i W., nazwisko rodowe N., zmarłej 23 maja 2019 r. w P., mającej ostatnie miejsce zwykłego pobytu w P. przy ulicy (...), na podstawie ustawy, z dobrodziejstwem inwentarza, nabył syn jej siostry M. B., syn J. i

K., w całości (pkt 1 postanowienia) i ustalił, że koszty postępowania ponoszą wnioskodawca i uczestnicy w zakresie dotychczas poniesionym (pkt 2 postanowienia).

P odstawę rozstrzygnięcia Sądu Rejonowego stanowiły następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne.

B. K. (2), z domu N. córka W. i W., zmarła w dniu 23 maja 2019 r., w P.. W chwili śmierci była wdową. Nie posiadała dzieci, również pozamałżeńskich ani przysposobionych. Jej rodzice w chwili jej śmierci nie żyli. Posiadała rodzeństwo – jedną siostrę K. B. (2), z domu N., córkę W. i W., która zmarła w dniu 30 stycznia 1982 r. K. B. (2) miała 1 dziecko – syna M. B. urodzonego w dniu (...) Uczestnicy nie składali oświadczeń o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, nie zawierali ze spadkodawczynią umów o zrzeczeniu się dziedziczenia, nie zostali uznani za niegodnych dziedziczenia, nie było sporządzone poświadczenie dziedziczenia u notariusza.

W dniu 14 listopada 2016 r. przed notariuszem A. Ż., B. K. (2) sporządziła testament w formie aktu notarialnego (rep. A nr (...)), w którym oświadczyła, że odwołuje wszystkie swoje dotychczasowe testamety. Oświadczyła również, że zobowiązuje swoich spadkobierców ustawowych do przeniesienia tytułem zapisu zwykłego, na rzecz M. B., W. K. i K. B. (1) w udziałach po 1/3 części na rzecz każdego z nich, środków pieniężnych zgromadzonych na jej rachunkach bankowych w (...) Banku Spółdzielczym w P. (...) (...) Bank S.A. w chwili otwarcia spadku.

W dniu 27 czerwca 2019 r. doszło do notarialnego otwarcia i ogłoszenia ww. testamentu.

Spadkodawczyni na dzień otwarcia spadku posiadała oszczędności zgromadzone na własnych rachunkach bankowych – w (...) tj. (...) Banku Spółdzielczym z siedzibą w P. miała zgromadzone 130.720,27 zł na rachunku terminowych lokal oszczędnościowych oraz 21.888,02 zł na rachunku osobistym. (...) Banku S.A. miała zgromadzone: 50.648 zł na depozycie terminowym, 0,01 zł na koncie oszczędnościowym i 3.683,82 zł na drugim koncie oszczędnościowym. W skład spadku nie wchodziła żadna nieruchomość, ani żadne cenniejsze ruchomości.

Przechodząc do rozważań prawnych Sąd I instancji wskazał, że wnioskodawczyni wniosła o stwierdzenie nabycia spadku na podstawie testamentu notarialnego z dnia 14 listopada 2016 r. W treści tego testamentu spadkodawczyni B. K. (2) oświadczyła, że odwołuje wszystkie swoje dotychczasowe testamety oraz zobowiązuje swoich spadkobierców ustawowych do przeniesienia, tytułem zapisu zwykłego, na rzecz M. B., W. K. oraz K. B. (1) w udziałach po 1/3 części na rzecz każdego z nich, środków pieniężnych zgromadzonych na jej rachunkach bankowych w (...) Banku Spółdzielczym z siedzibą w (...) Bank S.A., w chwili otwarcia spadku.

W oparciu o powyższy zapis wnioskodawczyni domagała się przyjęcia dziedziczenia testamentowego i stwierdzenia nabycia spadku na podstawie testamentu. Uczestnicy postępowania wskazywali, że w chwili dokonania rozrządzenia, pieniądze te wyczerpywały prawie cały majątek spadkowy. Wprawdzie spadkodawczyni posiadała inne składniki majątku, jednak stanowiły one znikomą wartość w porównaniu do wartości przedmiotu zapisu.

Wbrew wnioskowi, Sąd I instancji uznał, że na podstawie art. 932 § 5 KC spadek po B. K. (2) nabył w całości M. B.. Mocą powyższego testamentu spadkodawczyni, na podstawie art. 968 § 1 KC, ustanowiła tzw. zapisy zwykłe, zobowiązując spadkobierców ustawowych do spełnienia określonego świadczenia majątkowego na rzecz oznaczonej osoby. Zdaniem Sądu I instancji nie znajduje w sprawie zastosowania art. 961 KC bowiem, przepis ten w razie wątpliwości dopuszcza uznanie zapisobiercy za spadkobiercę powołanego do całego spadku, w przypadku, gdy spadkodawca przeznaczył oznaczonej osobie w testamencie poszczególne przedmioty majątkowe, które wyczerpują prawie cały spadek. Rozporządzenie B. K. (2) nie budzi natomiast, zdaniem Sądu I instancji, wątpliwości co do ich charakteru. Testament jest jasny i jednoznaczny, a ponadto został sporządzony przed notariuszem, który wyjaśnia klientowi znaczenie poszczególnych instytucji prawa cywilnego. Gdyby B. K. (2) chciała powołać wnioskodawczynię i uczestników jako spadkobierców testamentowych z pewnością nie ustanawiałaby na ich rzecz zapisów zwykłych tylko powołała ich w całości do spadku. Skoro B. K. (2), po udzieleniu jej przez notariusza niezbędnych wyjaśnień co do znaczenia zapisu zwykłego, takowy zapis zwykły ustanowiła, to znaczy, że taka była jej ostatnia wola.

Wnioskodawca wniósł od powyższego postanowienia apelację, zarzucając mu:

1. błąd w ustaleniach faktycznych, polegający na ustaleniu, że treść testamentu B. K. (2) z 14 listopada 2016 r., sporządzonego w formie aktu notarialnego, rep. A nr (...), przed notariuszem A. Ż., nie wywołuje żadnych wątpliwości co do rozporządzeń w nim zawartych, w szczególności w zakresie powołania do spadku oraz ustanowienia zapisobierców,

1. obrazę przepisów prawa materialnego, tj. art. 948 § 1 i 2 KC w zw. z art. 961 KC, poprzez ich niezastosowanie, w związku z błędnym przyjęciem, że w przedmiotowej sprawie nie ma żadnych wątpliwości co do rozporządzeń testamentowych B. K. (2) w zakresie powołania do spadku i ustanowienia zapisobiorców.

W konsekwencji wnioskodawczyni wniosła o zmianę zaskarżonego orzeczenia poprzez stwierdzenie, że spadek po B. K. (2), z testamentu, dziedziczą M. B., W. K. i K. B. (1), każdy po 1/3 części.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje.

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie. Sąd Rejonowy prawidłowo ustalił stan faktyczny sprawy i wprowadził z niego właściwe konsekwencje prawne.

W pierwszej kolejności wnioskodawczyni, działając przez profesjonalnego pełnomocnika, sformułowała zarzut błędu w ustaleniach faktycznych, polegający na ustaleniu, że treść testamentu nie wywołuje żadnych wątpliwości co do rozporządzeń w nim zawartych, w szczególności w zakresie powołania do spadku oraz ustanowienia zapisobierców.

Ocena, czy rozporządzenie testamentowe budzi wątpliwości, nie należy jednak do sfery ustaleń faktycznych. Ustaleniami tymi objęta jest jedynie treść testamentu, a tej wnioskodawczyni nie kwestionuje. Podważa ona natomiast wykładnię testamentu dokonaną przez sąd. Dyrektywy wykładni, czy to ogólne, wyrażone w art. 65 KC, czy też dotyczące testamentu (art. 948 KC), są dla sądu wiążące, co oznacza, że dokonanie wykładni pomijającej lub naruszającej te dyrektywy uzasadnia zarzut naruszenia przez sąd orzekający prawa materialnego przez jego niezastosowanie lub błędną wykładnię (zob. wyr. SN z 20.2.1997 r., I CKN 90/96, Prok. i Pr. – wkł. 1998, Nr 1, poz. 47; wyr. SN z 20.3.2002 r., V CKN 945/00, Legalis). Innymi słowy, zarzut błędu w ustaleniach faktycznych byłby zasadny wówczas, gdyby Sąd I instancji nieprawidłowo ustalił, na przykład, że testament miał inną treść, aniżeli w rzeczywistości. Kwestionowanie tego, czy treść testamentu budzi wątpliwości, przejawiać powinno się w postawieniu zarzutu naruszenia prawa materialnego, w szczególności art. 948 KC.

Mając powyższe na uwadze należało uznać, że sformułowany przez skarżącą zarzut błędu w ustaleniach faktycznych nie był zasadny. W konsekwencji Sąd odwoławczy, nie dostrzegając innych naruszeń przepisów prawa procesowego, przyjął ustalenia Sądu I instancji za własne.

W drugim z zarzutów skarżąca sformułowała zarzut naruszenia art. 948 KC. Zgodnie z tym przepisem testament należy tak tłumaczyć, ażeby zapewnić możliwie najpełniejsze urzeczywistnienie woli spadkodawcy (§ 1). Jeżeli testament może być tłumaczony rozmaicie, należy przyjąć taką wykładnię, która pozwala utrzymać rozrządzenia spadkodawcy w mocy i nadać im rozsądną treść (§ 2). W doktrynie i orzecznictwie powszechnie przyjmuje się jednak, że wykładni, o której mowa w tym przepisie, podlegają jedynie zawarte w testamencie postanowienia niejasne, sformułowania wieloznaczne lub wykluczające się (tak SA w Szczecinie w post. z 3.12.2015 r., I ACa 586/15). Sformułowania nie budzące wątpliwości nie powinny być poddawane wykładni.

W pełni zgodzić należało się z Sądem I instancji, że treść testamentu B. K. (2) nie budził wątpliwości interpretacyjnych. W sposób oczywisty wynika z niego, że wolą testatorki było ustanowienie M. B., W. K. i K. B. (1) zapisobiorcami. Skoro testament był sporządzany w formie aktu notarialnego, to należy domniemywać, że notariusz wypełnił obowiązek wynikający z art. 80 § 3 ustawy - Prawo o notariacie i udzielił spadkodawczyni niezbędnych wyjaśnień dotyczących dokonywanej czynności prawnej. Wnioskodawczyni nie zdołała natomiast domniemania tego obalić - nie uprawdopodobniła nawet, by takiego pouczenia nie udzielono. Bez znaczenia pozostaje przy tym podnoszony przez

skarżącą fakt, że w dacie sporządzenia testamentu B. K. (2) miała 88 lat. Nie można bez rozmysłu przyjąć, że sam tylko wiek testatora sprawia, że nie rozumie on dokonywanych rozporządzeń. Wnioskodawczyni nie podnosiła natomiast by sporządzając testament spadkodawczyni znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli, a tym bardziej, nie zgłaszała na tę okoliczność dowodów.

Należy przy tym zaznaczyć, że w treści aktu notarialnego wprost użyto słów „zapis zwykły”. Świadczy to o tym, że spadkodawczyni nie tylko miała świadomość różnicy pomiędzy zapisem a powołaniem do spadku, lecz również rozróżniała rodzaje zapisów (zwykły, windykacyjny). Rację ma Sąd I instancji, że gdyby wolą testatorki było powołanie wskazanych osób do spadku, to treść testamentu zostałaaby sformułowana odmiennie.

W tym stanie rzeczy, skoro rozporządzenia testamentowe są jasne i nie budzą wątpliwości, to jakakolwiek dalsza wykładnia testamentu była niedopuszczalna. Pozbawione znaczenia są więc wywody pełnomocnika wnioskodawczyni o zasadach wykładni testamentu. W szczególności nie można zgodzić się z twierdzeniem pełnomocnika, że błędem było oparcie się jedynie na wykładni literalnej. Przepis art. 948 § 1 KC wyraża zasadę zdecydowanie subiektywnej interpretacji leksykalnej, językowej treści rozrządzeń testamentu. Dopiero, gdy przeprowadzona w ten sposób wykładnia nie doprowadzi do rozstrzygnięcia wątpliwości, usunięcia wieloznaczności prowadzących do powstania kilku możliwych interpretacji semantycznych woli spadkodawcy, ustawodawca, w art. 948 § 2 KC wysławia regułę wyjątkową, w ramach której zastosować należy nieco bardziej zobiektywizowane, funkcjonalne kryteria, odwołujące się, po pierwsze, do wzajemnej spójności postanowień całego testamentu wątpliwości oraz założenia racjonalności spadkodawcy (M. Gutowski (red.), Kodeks cywilny. Tom III. Komentarz. Art. 627–1088. Wyd. 2, Warszawa 2019). Niedopuszczalne jest jednak odwoływanie się do zasad wykładni z art. 948 § 2 KC w sytuacji, gdy wykładnia językowa jest wystarczająca dla odtworzenia woli spadkodawcy.

Błędne jest również założenie pełnomocnika wnioskodawcy, że każdy racjonalny człowiek sporządzając swoją ostatnią wolę ma zamiar ustanowienia, przede wszystkim, spadkobierców, zaś inne rozporządzenia testamentowe mają charakter wyjątkowy. Celem działania osoby ustanawiającej zapis jest zazwyczaj uchronienie zapisobiercy przed koniecznością ponoszenia długów spadkowych, przy jednoczesnym dokonaniu na jej rzecz przysporzenia majątkowego. Ta zaleta zapisu, w porównaniu do powołania do spadku, jest oczywista. Nie można więc uznać, by spadkodawca, który uczynił w testamencie jedynie zapisy, wykazał się nieracjonalnością, jak twierdzi pełnomocnik wnioskodawczyni.

Z powyższych względów apelację oddalono na podstawie art. 385 KPC w zw. z art. 13 § 2 KPC.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono zgodnie z normą art. 520 § 1 KPC.

Tomasz Józkowiak Beata Woźniak Katarzyna Sokólska